Planinic, M., Ljubicic, R. (2020), „Women in Media and Their Presence (Qualitative Analysis of the Contextualization of Women's Presence in Electronic and Online Media in Bosnia and Herzegovina and Croatia)”, *Media Dialogues / Medijski dijalozi*, Vol. 13, No. 2, pp. 85-110.

Žene u medijima i njihova prisutnost (kvalitativna analiza kontekstualizacije ženske prisutnosti u elektroničkim i online medijima BiH i Hrvatske)

Women in Media and Their Presence (Qualitative Analysis of the Contextualization of Women's Presence in Electronic and Online Media in Bosnia and Herzegovina and Croatia)

Docent MARTINA PLANINIĆ,

Sveučilišta u Mostaru, Filozofski fakultet,
Mostar, Bosna i Hercegovina

RUŽICA LJUBIČIĆ, doktorand

Informacijske i komunikacijske znanosti, smjer: Odnosi s javnošću,
Sveučilišta u Mostaru, Filozofski fakultet,
Mostar, Bosna i Hercegovina

ARTICLE INFO	Received: August 27, 2019 / Revised from: September 26, 2019 Accepted: October 26, 2019 / Available online: April 15, 2020
DOI	doi.org/10.14254/1800-7074/13-2/6

ABSTRACT

The aim of this paper is to investigate and analyze the extent to which women are represented in the public, media space, i.e. in which context women are talked about on radio, television, and Internet portals. How much the media has progressed when it comes to women and the real problems they face in social, economic, social, and private life. The paper includes an analysis of the visibility and presence of women in the radio program. Korcula radio station broadcasts the show "Like a Woman" in which it discusses gender equality, discrimination against women, domestic violence and many other topics. Kameleon radio station in Tuzla also regularly broadcasts shows dealing with feminism and women's rights. Croatia and Bosnia and Herzegovina made analysis of their television program. Several shows, talk and lifestyle shows, and several informative and educational shows were singled out. They made analysis of public and commercial television in Bosnia and Herzegovina and Croatia. Also, Internet portal analysis was made. Feminist Internet portals Lola, Vox Feminae, Libela, Women and Media, Amazon women Lifestyle, and fashion Internet portals Journal.hr, Gloriaglam, Cosmopolitan.hr were singled out. The analysis included triviality of texts that discriminate and underestimate women, and a comparison of quality texts that write about women's emancipation, success, gender equality, motherhood, unemployment, wages and other problems that women face in everyday life.

KEY WORDS: *Women, media, radio, television, portals, visibility, gender equality, discrimination.*

APSTRAKT

Cilj ovog rada je istražiti i analizirati koliko su žene zastupljene u javnom, medijskom prostoru, odnosno u kojem kontekstu se govori o ženama na radiju, televiziji i portalima. Koliko su mediji napredovali kada se govori o ženama i stvarnim problemima s kojima se susreću u društvenom, ekonomskom, socijalnom i privatnom životu. Napravljena je analiza vidljivosti i prisutnosti žena u radijskom programu. Radio Korčula u svom radijskom programu emitira emisiju „K'o žena“ u kojima se raspravlja o rodnoj ravnopravnosti, diskriminaciji prema ženama, obiteljskom nasilju i brojnim drugim temama. Radio Kameleon u Tuzli također redovito emitira emisija koje se bave feminizmom i ženskim pravima. Napravljena je analiza televizijskog programa u Hrvatskoj i BiH. Izdvojeno je nekoliko emisija, talk i lifestyle emisija te nekoliko informativnih i edukativnih emisija. Napravljena je analiza javnih i komercijalnih televizija u BiH i Hrvatskoj. Napravljena je analiza portala. Izdvojeni su feministički portali Lola, Vox feminae, Libela, Ženei mediji.hr Amazonkete lifestyle i modnih portala kao što su Journal.hr, Gloriaglam, Cosmopolitan.hr. Napravljena je analiza trivijalnosti tekstova koje diskriminiraju i podcjenjuju žene i komparacija kvalitetnih tekstova koji pišu o ženskoj emancipaciji, uspjehu, rodnoj

ravnopravnosti, majčinstvu, nezaposlenosti, plaćama i ostalim problemima s kojima se žene susreću u svakodnevnici.

KLJUČNE REČI: *Žene, mediji, radio, televizija, portali, vidljivost, rodna ravnopravnost, diskriminacija.*

UVOD

Cilj ovoga rada je proučiti i istražiti količinu i kontekst prisutnosti i vidljivosti žena u elektoničkim medijima i portalima kroz teorijski dio i kvalitativnu analizu radijskog, televizijskog i online novinarstva. Kako mediji danas predstavljaju žene i u kakvom je ona položaju nasuprot muškaraca. Suvremeni mediji danas, osobito televizija i internet, usko su povezani s proizvodnjom i utjelovljenjem kulturnih identiteta. Naime, svjesnom se uporabom i ponavljanjem stereotipa kod primatelja informacija na suptilnoj razini ustaljuju arhetipske osobitosti muškaraca i žena koje su već društveno konstruirane kategorijom roda. Jednom usvojeni, takvi rodni stereotipi bivaju izrazito otporni na promjene uslijed novih informacija, pretvarajući se u obrasce koji se uzimaju kao reprezentativan način razmišljanja i ophođenja s drugim ljudima. Razlika u reprezentaciji žena i muškaraca u medijima je neosporna,

Rad je podijeljen na četiri dijela: na prvi teorijski dio, kroz prikaz suvremene literature i najnovijih istraživanja položaja žena u medijima te priručnika Sanje Sarvanke, dugogodišnje feminističke aktivistkinja, drugi dio koji se tiče prisutnosti žena u radijskom novinarstvu na osnovu rada i iskustva novinarki s radio postaja Kameleon iz Tuzle i Korčule, ženskog televizijskog novinarstva i velike razlike prikaza žene u reality emisijama i talk emisijama Dejana Rosuljaš, Tinke Milinović te emisija Žene povjerljivo na HRT- u i emisiji Provjereno.

Na portalima se dugo o ženama pisalo na povšan način u kontekstu mode, ljepote, kulinarstva, seksa i zdravlja. Portali Vox feminae, Lola, Ženeimediji.hr, Libela i Amazonke.com grebu duboko ispod površine i u javnost plasiraju surovu realnost žena i njihove svakodnevne borbe.

1. PRISUTNOST ŽENA U MEDIJIMA

Masovni mediji su institucije koje zadovoljavaju potrebu društva za javnom komunikacijom u kojoj mogu sudjelovati svi pripadnici društva. Masovni mediji su istovremeno komunikacijski oblici/proizvodi, institucije i kulturne formacije (Peruško, 2011).

Medijska kultura sudjeluje u oblikovanju dominantnih pogleda na svijet i vrijednosnog sustava, definirajući što je dobro ili loše, pozitivno ili negativno, moralno ili nemoralno, lijepo ili ružno. Medijske priče, slike i spektakli čine simboli i mitovi koji sudjeluju u oblikovanju osobnog identiteta, kao i zajedničke globalne kulture.

Predstavljanjem tema, događaja, osoba, mediji ženama i muškarcima pripisuju stavovito značenje. Mediji su tako »središnja mjesta na kojima se događaju diskurzivna pregovaranja oko roda, a stil i način na koji mediji prikazuju žene postaju neka vrsta barometra kulturološke interpretacije uloge koju se u društvu pridaje ženi (Sever i Andraković, 2011).

Načini na koji su žene prikazane u medijskom prostoru odašilju važne poruke konzumentima (aktivnim ili pasivnim) medijskog sadržaja, odnosno svima nama, o mjestu žene, njezinoj ulozi, životu i položaju u društvu. „*Suvremeni mediji danas, osobito televizija i internet, usko su povezani s proizvodnjom i utjelovljenjem kulturnih identiteta. Naime, svjesnom se uporabom i ponavljanjem stereotipa kod primatelja informacija na suptilnoj razini ustaljuju arhetipske osobitosti muškaraca i žena koje su već društveno konstruirane kategorijom roda*“ (Lubina i Klimpak Brkić 2014).

Mediji, a posebice televizija sa svojim velikim udjelom u broju publike, smatraju se primarnom odrednicom i oblikovateljem značenja te vrše ključnu kulturnu funkciju stavljanjem u rodni okvir pitanja od javnog interesa i promoviranjem brojnih rodni diskursa. Drugim riječima, mediji obavljaju važnu afirmativnu ulogu u osnaženju dominantnih rodni normi. Čak i nakon toliko desetljeća feminističke (Popović, 2011) analize odnosa medija i marginalizacije postignuto je jako malo napredovanja. Čini se da je stereotipiziranje žena uočeno u radovima koji su postavili temelje na području prikazivanja žena u masovnim medijima ili radovima o odnosu žena i televizije isto ono koje feminističke studije identificiraju i u suvremenom kontekstu ranog 21. stoljeća.

1.1 Problematika ženske vidljivosti u medijskom prostoru

Prvi problem kod prikaza žena u medijima je taj što prikaza gotovo nema tamo gdje je potreban. Žene su u medijima premalo zastupljene u odnosu na muškarce, mogli bismo čak reći i nevidljive. Kada prikaz postoji, on je generaliziran na način da se žene prikazuje kao majke-domačice, isključivo zgodne i mlade, mjesto im je u kuhinji ili u spavaćoj sobi, a inteligencija upitna. To je model koji su mediji stvorili, a nazvali ga „*normalnom i poželjnom ženom*“. Žene su znatno manje zastupljene u političkim temama ili temama od javnog interesa koje najviše zanimaju publiku. Muškarci dominiraju kao sugovornici u medijima i glavni su likovi u novinskim pričama. Mediji su ti koji kontroliraju i reguliraju pristup informacijama i prikazima. Kada je primjerice riječ o televiziji, žene su najviše vidljive u popodnevnim kulinar-skim emisijama, emisijama o obitelji, odnosno emisijama lakog sadržaja. „*U istraživanju je između ostalog pronađeno da se u tiskanim medijima muškarci pojavljuju skoro 5 puta češće nego žene te da žene imaju centralnu ulogu u priči samo u 13.3%*

slučajeva. Također je pronađeno da su žene bile dosta manje zastupljene i na fotogra-fijama unutar medija“¹.

U reklamnoj industriji dominira stereotipno predstavljanje žena u ulozi domaćice koja s osmijehom na licu služi muža i djecu. Na taj način, reklamna industrija promiče stereotipni prikaz žena kao manje ambicioznih i sposobnih, a nerijetko promiče seksizam u medijima.² Glede potonjega, bez prigovora smo navikli da se žena, ili dio njezina tijela tretira kao hiperseksualizirani objekt koji reklamira proizvod. Srodan ovom dominantnom obrascu je diktat mladosti i mršavosti koji tlači isključivo voditeljice i novinarkе. Muškim se televizijskim likovima trbušić, prosi-jeda frizura i podbradak toleriraju, štoviše, oni su šarmantni i pametni, dok se o istima kolegica s negodovanjem i zgražanjem naširoko raspravlja. Upravo ovakvi rodni stereotipi koje mediji perpetuiraju, ne samo da ne doprinose promijeni tradicionalne podjele na ženske i muške uloge, nego su jedan od najtvrdokornijih uzroka rodne nejednakosti. Ravnomjernija predstavljenost ženskih doprinosa društvenom životu trebala bi imati pozitivan utjecaj na javne politike, ali i na privatne stavove i ponašanja građana. Iako još uvijek medijski nedovoljno priznata, ženska moć neosporno postoji jer su sposobne, odvažne i samostalne žene svakim danom sve zastupljenije na odgovornim izvršnim pozicijama. Odgovornost za veću vidljivost u medijima moraju preuzeti upravo one, ne libeći se javno prezentirati svoje radne rezultate i spoznaje, ali i težeći zauzimanju čelnih medijskih pozicija. No, da bi u tome uspjele treba istovremeno zabraniti i oštro sankcionirati seksizam i stereotipni prikaz žena u medijima. S obzirom na to, potrebna je naravno, promjena dominantnih vrijednosti, a to pak nadilazi reformu medijske industrije, mandat jedne vlade ili pak vremenski opseg nacionalne strategije za promicanje ravnopravnosti spolova.

Iako živimo u modernom vremenu koje za pretpostavku ima i moderno društvo, žena u medijima prikazana je na tradicionalan način u tradicionalnoj ulozi, a upravo ih mediji sklanjaju na margine društvenih zbivanja. „U demokratskom društvu nužno je poštivati pravo svake osobe na informiranost o vlastitim interesima, a njezin način mišljenja, iskustvo ili perspektiva trebaju se uzeti u obzir kod donošenja odluka da bi one mogle sudjelovati u njima kao jednakopravni subjekti. Ukoliko raspon društvenih uloga pokazuje svijet pun mogućnosti za muškarce i pun ograničenja za žene, takvo društvo ne može se zvati demokratskim.“

1.2 Stereotipi i predrasude prema ženama u medijima

Danas uvriježene predodžbe i poimanje žena u mnogo čemu ovise o medijskoj reprezentaciji koju se može okarakterizirati, prema Snježani Milivojević (2004), kao proces proizvodnje i razmjene značenja unutar jedne kulture. Mediji, parafrazirajući

¹ <https://www.libela.org/sa-stavom/4355-zene-u-medijima-nevidljivost-koja-opstaje>

² <https://www.libela.org/sa-stavom/4355-zene-u-medijima-nevidljivost-koja-opstaje>

Milivojević, ustvari predstavljaju stvarnost u odsustvu, točnije, oni rekreiraju određenu predodžbu, re-prezentiraju objekt, osobu ili proces u njegovom odsustvu. Kako bi prepoznali ono opće u mnoštvu različitosti pojavnog, mediji posežu za simplifikacijom koja u sebi krije konstantnu nelagodu od drugačijeg i novog i tako, umjesto tipova, nude stereotipe, dok se dionici tako reduciranog svijeta, u pravilu, najčešće mogu prepoznati kao mi i oni, dobri i loši. Ova se nejednakost sustavno utjelovljuje simboličnim postupcima kojima počesto medijski diskurs ulazi u područje mizoginije, a koja u javnom medijskom prostoru egzistira u više oblika, od vrlo prepoznatljivih do vrlo sofisticiranih, što postaje razvidno tek preciznom analizom onoga što se krije ispod glavne (prezentirane) poruke. Mizoginija, prema Kronja (2007), može biti vidljiva u diskriminacij (Kronja, 2007) i žena prema ljepoti i godinama, zatim negiranjem ili smanjivanjem njihovih profesionalnih postignuća te stereotipima o nižoj inteligenciji i sposobnostima.

Tisak, koji se velikim dijelom zasniva na senzacionalizmu, s pornografijom i mizoginijom čini nezaobilazan pandan u prezentiranju takvih sadržaja. Dakle, određena se kultura može ogledati u medijskim tekstovima i sadržajima, a razlog tomu je, smatra Milivojević, što slične poruke generiraju vrlo različiti mediji rabeći dominantnu politiku reprezentiranja koja je u simbiozi s općeprihvaćenim kulturnim obrascima, i to na ovaj način: „*Pojedinačnim porukama značenja se umnožavaju i pojačavaju, formiraju interpretativne okvire u kojima se nove poruke kasnije lakše tumače i razumeju. Ti okviri su često podrazumevajući i upravo zato lako prepoznatljivi među pripadnicima iste kulture*“.³ Idealizacijom izgleda, njegovanjem kulta tijela i naglašavanjem seksualnosti, što je danas postalo jednim od važnijih rodnih očekivanja, društvo nam zapravo sugerira kako privlačan vanjski izgled pridonosi većem osjećaju moći, uspjehnosti i boljem položaju u društvu. Posljedično, medijske reprezentacije uvelike podupiru te društveno dominantne konstrukcije i postavljaju ih kao poželjan identitet. Stoga, osim pitanja na koji način mediji predstavljaju svijet, vrijedi podrobnije kritički razmotriti i analizirati upitnu kvalitetu tih ponuđenih vrijednosti i društvenih konstrukcija poželjnog koje se utiskuju u krajnjeg konzumenta medijskih sadržaja

1.3 Žensko novinarstvo

Žensko novinarstvo s jedne strane dijeli sudbinu hrvatskog novinarstva uopće dok s druge strane generira modele koji dodatno pridonose deprofesionalizaciji struke i jačanju reklamno – oglašivačkog diskursa u proizvodnji i distribuciji medijskih sadržaja⁴. Osim što je riječ o školskom primjeru “neprestanog treninga za poslušnost i potrošnju” čitatelj(ic)a zaokupljenih nečim “besadržajnim” koje se potom “prodaje” kao publiku drugim korporacijama (Chomsky, 2006), ženski mediji prepoznati

³ <http://www.zenskostudie.edu.rs/izdavastvo/casopis-genero/6-genero->

⁴ <https://voxfeminae.net/feministyle/iz-taloga-zenskog-novinarstva-bivsa-misica-i-kontroverzni-poduzetnik/>

su i kao “*falsificiran i cenzuriran medij*”, odnosno – jedini proizvod popularne kulture koji se mijenja “*istodobno sa ženskom stvarnošću*”, prenoseći “*najgore aspekte mita o ljepoti*” oglašivačima koji “ovise o tome da se žene dovoljno loše osjećaju zbog svojih lica i tijela” (Wolf, 2008). Pridružimo li ovoj slici recentnog stanja hrvatskih ženskih medija teze o infantiliziranju javnosti/publike inverzijom javnih i privatnih života “poznatih” osoba (pretvaranjem “igrokaza” iz privatnih života u javni život) kojim se istodobno i raspada i kolonizira javni diskurs, preostaje nam još uvesti u tu priču i društvene mreže. Upravo “dežuranje” na društvenim mrežama i preuzimanje privatnih objava (ne kao građe nego kao gotovih vijesti!) svodi hrvatsko žensko novinarstvo na proizvodnju “praznih” priloga o “stalno istim” protagonistima, bez povoda i bez sadržaja, jezikom koji očučivanjem banalnoga uskraćuje i informaciju i komunikaciju – a što potvrđuju i komentari čitatelj(ic)a.

Govorimo li o ženama, važno je vidjeti koje položaje one zauzimaju u pojedinom mediju. Iako se situacija bitno promijenila u posljednjih petnaest godina, ipak još uvijek većinu ključnih pozicija u vodećim medijskim kućama uglavnom zauzimaju muškarci. Sve je više žena novinarki, a to je ujedno i znak da se situacija ozbiljno mijenja. Dosadašnja brojna istraživanja su naime pokazala kako feminizacija neke profesije ujedno znači i pad ugleda u društvu i veću ekonomsku nesigurnost te niže zarade (Sarnavka, 2008, s. 21). Globalno monitoriranje medija (koje se od 1995. provodi svakih pet godina), pokazuje kako 2010. jednak broj muškaraca govori vijesti na radiju i televiziji, dok je žena reporterki/novinarki bilo 37% (manje na radiju – 27%, 35% u novinama, a najviše na televiziji – 44%). Oglašivači, kao treća kategorija, danas zasigurno imaju najveći utjecaj na medijsku politiku, jer bez njih većina medija ne bi mogla opstati.

Zašto se neki magazini zovu ženskima, a drugi muškima, zašto se neko lice ili događaj nađu na naslovnici ili kao prva informacija u večernjim vijestima, rijetko se propituje. Ipak, gotovo uvijek u pozadini svega stoji neka ideologija, neko vjerovanje u određeni sustav vrijednosti. I u naizgled najbezazlenijim tekstovima moguće je otkriti koje je temeljno polazište autora/ice. Gomilanje nevažnih vijesti, porast broja oglasa, erotizacija (i pornografija, uvijek na račun žena), prevlast fotografije nad tekстом, jasno nam govore kako je danas sve više glavna zadaća medija da nas što brže uvedu u potrošačko društvo (Ibid., s. 28).

Kako je rod/spol temeljna kategorija prema kojoj se uobičajeno dijele ljudska bića, svaka bi se predstava (representation) “muškarca” i “žene” trebala propitati pri analizi medija. Bitni elementi naših identiteta i onih koje pripisujemo drugim ljudima, uvjetovani su našim poimanjem roda – što znači biti ženom ili muškarcem. Mnoge stvari, a ne samo osobe, predstavljene su u medijima kao muške ili ženske – posebno je to slučaj u reklamama – pa živimo U slučaju dva prikazana teksta moglo se napisati: zatvor za seks s djevojčicom; zatvor za silovanje djevojčice; zatvor za nasilan odnos s djevojčicom; zatvor za spolni odnos, itd. Kakav učinak ima odabir riječi “ljubav” u prvom tekstu, a koji “obljuba” u drugom? Koliko je desettljeća rada ženskih ljudsko pravaških organizacija trebalo da “ljubav” i “obljuba” postanu silo-

vanje, a nasilan odnos odrasle osobe s maloljetnom pedofilijom? 53 uglavnom s jasno izgrađenom svijesću o tome koje su “prave” karakteristike muškog, a koje ženskog roda. Mediji nam neprekidno nude uzore muškosti i ženskosti u svojim tekstovima. Iako se naizgled može činiti da svakodnevno gledamo različite osobe, različitih profesija i imena, možemo li reći da u životu nailazimo na samo njima slična ljudska bića? Ili možda ipak život nudi puno raznolikiju paletu osoba različitih i mnogobrojnih identiteta? Analizom ženskih magazina može se utvrditi kako većina izdavača na identičan način definira “ženu” i ono što bi je moralo zanimati (a valjda i zadovoljiti njezin interes). Uz neznatne razlike, ženski magazini uvijek nude iste teme (Ibid., s. 32):

- moda – što i kako odjenuti
- tijelo – kako smanjiti težinu (barem jedna vrsta dijete za svaki broj), kako ukloniti celulit, kako se boriti protiv starenja
- recepti – što i kako kuhati • uređenje stana, kuće
- biljke (lončanice ili vrtne) • tračevi – informacije o poznatima u Hrvatskoj i svijetu
- savjeti – kako riješiti neki problem (odgajati djecu, snaći se na poslu, voditi kućne financije...).

Postoji suglasnost unutar feminističkih studija medija o tri osnovna problema (Byerly, 2004). Prvi se tiče odsustva žena iz najozbiljnijih informativnih sadržaja. Vijesti ne predstavljaju refleksiju izvanjskog činjeničnog svijeta već proizvod koji treba na dnevnoj osnovi stvarati prema određenim organizacijskim i profesionalnim pravilima. Otuda se i činjenice o izvanjskom svijetu definiraju kroz organizacijske prioritete, a kulturološki faktori oblikuju proces odabira događaja koji će postati vijesti. Nevidljivost žena u informativnim programima posljedično pojačava njihovu marginalizaciju. Žene kao relevantni, ostvareni društveni akteri ostaju nepoznanica i kao takve nevažne jer su nevidljive i nečujne u rutinskom medijskom izvještavanju. Postoje brojne studije, kako na nacionalnom tako i na globalnom nivou, koje ukazuju na ovaj problem. Npr. Izvještaj Global Media Monitoring Project za BiH za 2015. godinu (2015) pokazuje da je prisustvo žena u vijestima na radiju, televiziji, internetu, Twitteru i u štampi izuzetno nisko, te da su muškarci prisutniji na svim ovim platformama. Žene su bile prisutne 14% u tisku, 15 posto na radiju i 18% na TV, dok su muškarci predstavljeni u gotovo 85% vijesti na svim medijskim platformama. Drugi problem tiče se predstavljanja žena u medijima: mediji ih pogrešno ili iskrivljeno predstavljaju. Npr. kroz fokusiranje na njihove seksualne attribute umjesto na njihove ideje, aktivnosti i uspjehe. Predstavljanje žena kao manje inteligentnih i manje sposobnih od muškaraca, također, spada u ovu domenu, kao i njihovo isključivo prikazivanje u tradicionalnoj, privatnoj sferi – kao majki, supruga, a ne u svjetlu njihovih djela ili kompleksnijih identiteta.

Izvještaj Global Media Monitoring Project za BiH (2015) pokazuje da su muškarci predstavljeni kao ključni akteri u političkoj sferi. Žene su najmanje pred-

stavljene u temama koje se tiču politike i upravljanja. Značajno više muškaraca citirano je kao izvor informacija, dok su žene citirane samo u oko 15 posto slučajeva. Dok su muškarci u vijestima dominantno predstavljeni kroz njihove funkcije u priča-
ma, žene se uglavnom predstavljaju kao žrtve. Treći problem odnosi se na pristup aparatu proizvodnje vijesti. Osnovni problemi tiču se zapošljavanja i napredovanja žena unutar medijske industrije i to na mjestima gdje se vijesti definiraju, formuliraju i distribuiraju. Različite sociološke studije pokazale su da novinari kreiraju standarde svoga djelovanja u saradnji s drugima, a da zauzvrat ti standardi postaju strukture koje oblikuju novinarski pristup proizvodnji vijesti (Zelizer, 2004). Otuda je pitanje ravnopravnog učešća žena u ovom procesu od iznimnog značaja.

2. KVALITATIVNA ANALIZA PRISUTNOSTI ŽENA U RADIJSKOM NOVINARSTVU

2.1 Radio Kameleon iz Tuzle

Radio Kameleon je osnovan 1992. kao jedna od prvih privatnih radio postaja u regiji. Postali su sinonim za moderan, otvoren, drugačiji i zabavan program. Danas je to mreža sa dvije radio postaje i 9 prijemnika koji pokrivaju 1.500 000 ljudi širom Bosne i Hercegovine Radio Kameleon je najslušanija radio postaja na području sjevernoistočne Bosne. Već godinama novinari i novinarkе rade na različitim projektima i kroz vlastiti portfolio su dokazali da su spremni odgovoriti na sve izazove i kriterije koje postavlja njihovo slušateljstvo i njihovi partneri.⁵ Cilj postojanja i rada radio postaje Kameleon je praćenje otvorenog duha koji može uvjeriti ljude u mogućnost zajedničkog suživota i razumijevanja problema. Radio Kameleon doprinosi kvaliteti života u kompleksnoj zajednici različitih naroda. „U programu želimo pridobiti slušatelje da govore o svemu, kroz demokratski dijalog, poštujući pravila i standarde novinarske profesije. Kroz komunikaciju sa slušateljima razvijamo demokratski duh novog vremena, plasirajući informacije koje su neovisne o bilo kojoj političkoj opciji“ - rekla je Amra Avdić, voditeljica i novinarka radio postaje Kameleon. Trenutno Radio Kameleon ima četiri novinara i četiri novinarke.

„Ono po čemu se naš pristup razlikuje jest da sve više govorimo o ženskim pravima, a manje o trivijalnim temama kao što su preporuke za njegu kože, kose. Naš koncept emisija prepričava ženske životne priče na način da motiviraju, inspiriraju i uvjere slušatelje i slušateljice da žena može sve“ - opisala je novinarka Avdić emisije i dodala da ženama u radijskom novinarstvu treba još prostora za napredak. Ako se generalno govori o ženskom novinarstvu u Bosni i Hercegovini, najveće postignuće na području radia jest fokusirati se na žensku glazbu koja znači ključ uspjeha. O temama o kojima žene žele slušati i razgovarati nema ni traga u radijskom novi-

⁵ <https://radiokameleon.ba/>

narstvu.⁶ „Radio Kameleon se ističe po tom pitanju jer prvi zagrebemo po tabu temama“- istakla je novinarka Avdić. Prije četiri godine Radio Kameleon je krenuo sa projektom „Super žena“ pričajući priče uspješnih žena koje često nisu prepoznate u društvu. Iz tog projekta se izrodio Festival savremene žene, peticija „Izbori se za ravnopravnost“ koja je potpisana 70 000 puta od strane građana i građanki BiH. Emisija „Super žena preko radio antena“ koja je ugostila 50 sjajnih žena iz čitave BiH i različitih sfera djelovanja koje su podijelile svoje priče o svojim usponima i padovima. Neke od gošći su bile Razija Mujanović, Lana Prlić, Jasna Diklić, Emica Corić, Sanja Lopar, Jovana Marković Marjanović, Ivana Kešić, Sabina Cudić, Suhreta Duda Sokolović, Zana Marjanović, Ajna Jusić, Kielija Balta, Suada Peštek i brojne druge.

„Imamo pozitivne reakcije naših slušateljica te komuniciramo preko društvenih mreža i vibera. Trudimo se da i glazbeni program našeg radija osnažuje žene, a ne da žene predstavljamo žene kao seksualni objekt kroz prizmu površnih pjesama“- zaključila je Amra Avdić.

Na radio postaji Korčula emitira se emisija „K'o žena“. „K'o žena“ je radijska emisija o ravnopravnosti spolova koja se od početka 2014. godine emitira u programu Radija Korčule. Gordana Šuperag, voditeljica i urednica Radija Korčule, prije 7 godina je naišla na javni natječaj za poticanje pluralizma i raznovrsnosti medija Agencije za elektroničke medije, predložila je pokretanje nove emisije na radiju u kategoriji poticanja razvoja svijesti za ravnopravnost spolova. Budući da je navedena tema bila područje interesa, radio Korčule „K'o žena“, simboličnog naziva kojeg možemo prevesti kao „Korčulanska žena“, „K(a)o žena“ ili „Koalicija žena“. Radio Korčula najvitalniji je medij na otoku Korčuli i poluotoku Pelješcu kojeg u izoliranoj sredini već više od 20 godina sluša više desetaka tisuća ljudi. S ponosom novinarka, volonterke Vinka Lozica, Katarina Slejko ističu kako je radijski show „K'o žena“ jedna od najslušanijih emisija lokalnog radija. Osim radijskog emitiranja, emisija se sluša i putem live streama Radija Korčule koji je najstariji u Hrvatskoj, te putem našeg mixcloud kanala na kojem bilježimo na stotine preslušavanja.⁷

„Emisija se emitira dva puta mjesečno petkom u 12,15 koja traje sat vremena a koncept emisije su razgovori s jednom ili više gošći koje su stručnjakinje za određene teme, često radimo vox populi na terenu“- rekla je Gordana i naglasila da tajna uspjeha emisije ovisi o uredničkoj slobodi. Novinarke radija Korčule same pripremaju emisiju i realiziraju je na svoj autentični način.

Što se tiče znanja o feminizmu i rodnoj ravnopravnosti može se slobodno reći da smo i mi „rasle“ uz našu emisiju. Sve je počelo našim vlastitim iskustvom i privatnom borbom s neravnopravnošću spolova, pa smo odlučile svoje intencije usmjeriti u društveni aktivizam kako bi pokušale promijeniti stvari. – rekle su novinarke Gordana i Vinka. Svaka od njih imala je temeljno predznanje iz svoje struke, a birale su gošće koje su željele slušati i za koje su vjerovale da nas imaju čemu naučiti. Doi-

⁶<https://radiokameleon.ba/>

⁷ <https://www.facebook.com/radioshowkozena/>

sta je važno da svatko tko se želi baviti ovim temama ima određeni stupanj znanja budući teme koje su obuhvaćene znaju biti dosta delikatne pa im treba znati pristupiti na odgovarajući način. Također, smatraju da je za svaku granu novinarstva izuzetno važna dobra priprema i predznanje.

„Sve aktualne i kontroverzne teme poput prava na pobačaj, Istanbulske konvencije, femicida, zlostavljanja i ubojstva žena, kampanje Prekinimo šutnju, razlike u plaćama su teme koje obrađujemo u našim emisijama“ - rekla je Gordana.

Iako je emisija bila prvotno usmjerena na lokalne žene, njihove teme i probleme, ustrajnost u feminističkim stavovima i želja da se problematika približi i objasni široj publici dovodi do gostovanja mnogih poznatih žena, ali i muškaraca, iz svijeta politike, sporta, glazbe, književnice, glumice, pjevačice, ravnateljice institucija, poznata medijska lica poput Aleksandra Stankovića, Vedrane Rudan, Aleksandre Kolarić, sestre benediktinke Terese Forcades, Draga Bojića, Vedrane Bibić, Rade Borić, Daniele Drandić iz udruga Roda, Višnje Ljubičić - pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i mnogih drugih.

Pokretanjem emisije krenuli su i negativni komentari, primjerice da su sigurno jedine zlostavljane u Korčuli pa je to razlog zbog kojeg su uhvatile s tim u koštac. Smatralo se da su žene na našem području sasvim ravnopravne i da utoliko takva emisija nije potrebna. Kasnije su novinarkе radio postaje Korčula čak dobivale primjedbe da kvarimo mlade djevojke, a nije izostalo ni čuđenje njihovim deklariranjem da su feministkinje. Emisija je ubrzo prerasla lokalne okvire i izazvala buru reakcija. Najžešću reakciju i veliku slušanost izazvalo je gostovanje kontroverzne književnice Vedrane Rudan koja se rado odazvala na poziv uzburkavši javnost svojim nedvosmislenim stavovima i osebnim rječnikom. Upravo je ta emisija ponukala onaj dio publike različitog mišljenja na komentare pa su novinarkе više puta doživjele uvrede i pogrde na račun naših stavova. „*Nakon što smo zagreble površinu i načele priču, pokazalo se kako žene u Korčuli nisu toliko ravnopravne kao što nam se u početku isticalo. Počele su nas kontaktirati sugrađanke sa određenim problemima kojima smo pomogle podrškom, savjetom i informacijama kome se dalje obratiti.*“ - rekle su novinarkе emisije

Pozitivnih reakcija je isto bilo puno. Mnoge lokalne žene su ih bodrile i podržavale, a neke od njih su i gostovale u našoj emisiji. Pozitivnih reakcija dobili smo iz ostatka Hrvatske ali i Europe, gdje nas slušaju mnogi putem live streama. *Znate kako se kaže - najteže je biti prorok u svom selu. U maloj sredini kao što je Korčula ima zaista puno žena vrijednih pažnje i divljenja čija se priča mora čuti. Saznale smo iz prve ruke da stvari nisu onakve kakve se na prvi pogled čine. Ponekad zaista treba staviti „prst u uho“ i nastaviti po svome.* – istakla je urednica emisije Gordana. Mnogo su naučile i svaki dan uče o feminizmu koji za njih nije trend, već ga svakodnevno žive u privatnom životu.

Neke se emisije mogu okarakterizirati kao prekretnice, u prvom redu tu je emisija sa svjetski poznatom Teresom Forcades, nekadašnjom časnom sestrom i har-

vardskom doktoricom teologije s kojom su iskušale i naše tehničke vještine budući da je emisija prevedena simultano sa španjolskog na hrvatski jezik. Mnoge su gošće ostavile trag u eteru, no trag su ostavile i žene iz svakodnevnog života i njihove priče. Spomenut ćemo emisiju o ženskim radničkim pravima prilikom koje smo sugovornicama morali izmijeniti glasove kako ih slušatelji ne bi prepoznali, u protivnom bi imale problema na poslu. Gošće su uspješne žene iz naše lokalne zajednice, ravnateljice ustanova, književnice, vinarke, doktorice, poduzetnice, umjetnice, znanstvenice, sportašice i slično. Misija je demistificirati pojam feminizma široj javnosti, kao i upoznati slušateljice s njihovim pravima, mogućnostima i prilikama te osvijestiti prepoznavanje i kršenje njihovih prava uz informaciju kome se dalje obratiti. Sa sigurnošću se može reći kako je pojam feminizma Korčuli do pojave emisije bio u potpunosti pogrešno koncipiran, to smo htjele i uspjele promijeniti. Gošće koje su izazvale najžešće reakcije slušatelja su Vedrana Rudan, Vida Tućan, Rada Borić, Daša Šašić Šilović, Aleksandra Kolarić, Draga Bojića, Ankica Čakardić i Višnje Ljubičić. Ništa manje zapaženo nisu prošle ni lokalne zvijezde poput Nore Krsulović, Smiljane Matijace, Petre Drušković, Gaelle Gottwald, ali i brojne druge. Veliki utjecaj imala je Vida Tućan koja je nama podijelila svoje veliko životno iskustvo.

3. KVALITATIVNA ANALIZA PRISUTNOSTI ŽENA I ŽENSKIH TEMA U TELEVIZIJSKOM NOVINARSTVU

Najpopularnije i najgledanije televizije u Hrvatskoj su Nova TV, RTL, N1 i HRT. Hrvatska radio televizija se financira putem pretplate korisnika i dio je javnog servisa Republike Hrvatske što znači da u svom programu treba informirati, educirati i zabaviti gledatelje. U percepciji gledatelja javna televizija bi trebala imati ozbiljan i kvalitetan program u kojem su jednako zastupljeni muškarci i žene. Neke od najgledanijih emisija na HRT- su „Dobro jutro, Hrvatska“.

„Dobro jutro, Hrvatska“ je bila prekretnica za žensko novinarstvo i voditeljstvo. Gledatelji se još uvijek sjećaju zlatnih voditeljskih standarda koje su postavile legendarne Helga Vlahović, Željka Fattorini. Poznate voditeljice koje su se kasnije istakle su Karmela Vukov Colić, Daniela Trbović, Barbara Kolar i brojne druge voditeljice i novinarke. U emisiji Dobro jutro, Hrvatska su gostovale Rada Borić, političarka i aktivistica za ženska prava, Gordana Obradović iz Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, Senka Sekulić Rebić, psihologinja u Ženskoj sobi. Emisija se emitirala 5.12.2018 godine.⁸

Na HRT se emitira emisija „Žene, povjerljivo!“ voditeljice Danijele Trbović. Daniela Trbović je prepoznatljiva po svom oštroumnom i britkom stilu. Ovo je emisija o ženama koju stvaraju žene za žene te sve ostale koji ne smatraju da ženska polovica ljudskog roda Zemljom hoda samo zato da bi spremale sarmu- stoji u pisu koncepta ove emisije. Ekipa emisije je sastavljena od ženski novinarki Martine

⁸ <https://vijesti.hrt.hr/476221/boric-svaka-cetvrta-zena-u-zivotu-dozivi-neku-vrstu-nasilja>

Validžić koja prati svakodnevne utrke žena sa svim obvezama U rubrici Da mogu novinarka Barbare Majstorović Ivezić žene različitog godišta, zanimanja i društvenoga položaja razmišljat će što bi one učinile da mogu, a u rubrici Žena zmaj novinarka i urednica emisije Nataša Kraljević Kolbas ispituju tzv. obične žene i s njima provode dan. Istražuju će kako je moguće da su istodobno posvećene obitelji, ali i poslu te kako se nose sa svim izazovima što im svakodnevica donosi, koje su tajne njihova uspjeha, što za njih znači mit o savršenoj ženi i smiju li katkad podbaciti. U rubrici Iz muškog kuta novinarka i urednica emisije Maja Tokić istražuje će što o određenoj temi misle i kako na nju reagiraju muškarci. Ispituje se će jesu li razlike između muškaraca i žena lako mjerljive, izražavaju li muškarci i žene jednako emocije, što muškarci žele, a što žene misle da oni žele, kako rješavaju sukobe, a kako slušaju jedni druge. U emisiji je bilo zanimljivih priloga kao što su prilog o Vlasti Delimar neustraivoj i beskompromisnoj kraljici performansa, multimedijalnoj umjetnici, koja pripada klasici suvremene hrvatske umjetnosti.⁹ stručnim izjavama psihologinje Ljubice Uvodić Vranić o kompliciranim odnosima svekrve i snahe¹⁰, prilog žene u muškim cipelama koji je napravila Daniela Trbović o ženama koje rade tradicionalne muške poslove i samostalno odgajaju djecu te se nose sa svakodnevnim kućnim popravcima,¹¹ prilog Žena zmaj o balerini Mihaeli Devant i njevoj životnoj priči, naime Mihaela je balerina u HNK, majka dvoje djece koja je odlučila studirati.¹² o tjelesnim, psihološkim i emocionalnim promjenama koje žene proživljavaju u menopauzi u vlogu Daniele Trbović.¹³ Hrabrost i plemenitost se ne dijele na muška i ženska zanimanja što je pokazao prilog žene s terena o svakodnevnoj radnoj rutini žena vatrogasinja¹⁴ iz hrvatske vatrogasne postrojbe.

Lifestyle emisija „Klub 7“ na HRT emitira priloge o uspješnim ženama i muškarcima, arhitekturi, slikarstvu, modi, ljepoti, kulinarskom i sportu. Tijekom cijelog tjedna emitiraju se najzanimljiviji sadržaji. Prilog o Diani Sokolić, umjetnici, slikarici i dizajnerici nakita, njenom obiteljskom životu i rodnom selu Lipa pored Rijeke, koji je poznat po stradanju žena i djece u Drugom svjetskom ratu je napravljen bez trivijalnog sadržaja te na kreativan način kroz sliku i ton je prikazan dio života ove umjetnice i njenog sela.¹⁵

Emisija „In magazin“ funkcionira po sličnom konceptu i jedna je od najgledanijih emisija na Novoj TV koja prati živote poznatih zvijezda, Nova TV je komercijalna televizija koja redovito obrađuje teme vezane za žensku problematiku U Dnevniku Nove TV se emitiraju prilogi o problematici obiteljskog nasilja i silovanja, a detaljnije se obrađuju u emisiji Provjereno urednice Ivane Parađiković koja je ove

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=qCADvx91UCA&feature=youtu.be>

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=3pJWXUKntcY>

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=JMRDegL9cps>

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=N6UDREuDnHw&t=8s>

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=7ksY3SQcwrw>

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=IRg8CFp60I4>

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=26OsIpWb6Lc>

godine dobila Večernjakovu ružu. Emisija provjereno je emitirala potresna svjedočanstva žrtava obiteljskog nasilja npr. Antonije i njene kćeri, naime Antoniju i njenu kći je fizički i emocionalno zlostavljao njen suprug policajac punih 20 godina. Tužne detalje su odlučile podijeliti u emisiji te upozoriti na problem obiteljskog nasilja.¹⁶ U emisiji Provjereno je emitirano svjedočanstvo Dragane Dalić, majke pretučene djevojke. Njena kći je žrtva brutalnog premlaćivanja koje je počinio Darko Kovačević, zvani Daruavarac.¹⁷ Provjereno je emitiralo zanimljivu reportažu o burnesama, fenomenu žena u Albaniji koje od 15 stoljeća žive kao muškarci. Običaji i tradicija doista pišu nevjerovatne životne priče. Odijevaju se kao muškarci, režu kosu i žive muški identitet u punom smislu.¹⁸

Komercijalna RTL televizija publici je najpoznatija po brojnim reality emisijama kao što su „Ljubav je na selu“, „Gospodin savršeni“, „Brak na prvu“ i brojne druge. Ovakav koncept emisija diskriminira žensku inteligenciju i osobnost. Naime, ovakve emisije imaju za cilj stvoriti nove ljubavne parove u neobičnim okolnostima. Tako se muškarcima koji žive na selu pruži prilika da upoznaju i steknu životnu partnericu. Neobična i bizarna okolnost je što se nekoliko žena bori za naklonost željnog muškarca pokušavajući se nositi sa tzv. izazovima života na selu i težih fizičkih poslova na farmu. U ovoj emisiji ima neprimjerenih seksističkih i šovinističkih izjava koji nisu primjereni za televizijski program. Naime, ovakve emisije zatupljuju kritičko razmišljanje i stvaraju pogrešnu percepciju o muško – ženskim odnosima.

Još više drame i intriga je prikazano u reality emisiji „Gospodin savršeni“. Sami naziv emisije stvara pogrešnu percepciju bajkovite osobnosti i izgleda idealnog muškarca koji ima priliku izabrati partnericu između dvadeset i više djevojaka. Vizualni stil pomalo podsjeća na život sultana koji su na raspolaganju imali hareme pune robinja iz različitih zemalja koje su prethodno osvojili. I sto se postiglo? Show diskreditira dugotrajnu borbu za žensku slobodu, pravo glasanja, rad i samostalnost. Žene koje se prijavljuju u ovakvu vrstu emisija postaju uzor mladim djevojkama i djevojčicama koje smatraju da je za uspjeh u životu dovoljno prijaviti se za reality show i stvarati dramu, intrige, spletku i svađati se s ostalim djevojkama da bi postigle cilj pobjede

Brak na prvu je emisija u obliku socijalnog i psihološkog eksperimenta u kojem se muškarac i žena vjenčaju bez prethodnog poznanstva i komunikacije i počinju zajednički život. Glavni cilj ove emisije je pokazati koliko par može izdržati bez sukoba i konačnog razvoda što dovodi do ispadanja iz showa. Sve ove emisije diskreditiraju žensku ulogu i žene prikazuju kao osobe kojima je najvažniji cilj udaja i slava na televiziji i društvenim mrežama.

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=38R1RbKkJHs>

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=cpygMatPytM>

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=GBWROMpUZoM>

N1 televizija informativna je televizijska postaja pokrenuta 2014. godine koji program emitira 24 sata dnevno. N1 ima sjedište u Sarajevu, Beogradu i Zagrebu te pokriva događanja u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Hrvatskoj. Jedna od najgledanijih emisija na N1 televiziji je emisija Izvan okvira urednika i voditelja Nikole Vučića koji je objavio kritički osvrt o tekstu „Marijina poslušnost i žene danas katoličkog teologa Ivice Raguža citirajući suvremene feminističke misli problematizirajući doslovno čitanje biblijskog teksta kroz model kanonskog autoriteta¹⁹. Vučić je sudjelovao na više konferencija i okruglih stolova na temu feminizma, ljudskih prava i religije. Dobitnik je novinarske nagrade UN Women BiH udruženja BH novinari u kategoriji televizijskog novinarstva za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju

Jedna od gošća emisije izvan okvira bila je Nermina Manović koja je proživjela nasilje od supruga i spas pronašla u Tuzlanskom centru za rehabilitaciju. Nermina je nasilje nad ženama nazvala opasnom pošasti i upozorila da se nasilje ne smije zadržati unutar četiri zida. „*Jedino ako se javno govori o obiteljskom nasilju može se spriječiti to zlo koje poprima oblića epidemije*“²⁰ – rekla je Nermina u želji da pomogne ženama i djevojkama. Jedna od gošći emisije Izvan okvira bila je Aida Begić koja se svojom autentičnošću izborila za uspjeh u režiji. Govorila je o filmskoj²¹ režiji i ženama u ovom „*Muškom poslu, svom bogatom iskustvu, umjetnosti i filmu*“.

Na Federalnoj televiziji koja je dio BHRT javnog servisa se emitira emisija „The Tinka show“, talk show urednice i voditeljice Tinke Milinović. The Tinka Show" je zabavno-edukativni talk show koji, kroz razgovor sa ženama različitih godišta, profesija i interesovanja inspirira i podržava gledatelje da istražuju svijet u kojem žive, bez straha, predrasuda i stereotipa.²² U njenoj emisiji se često, na duhovit i zabavan način govori o ženskim temama poput menstruacije. Naime, Tinka je sa svojim gošćama, pokušala objasniti gledateljstvu zašto je menstruacija tabu tema i zašto se o njoj ne govori. Emisiju je uvela sa zanimljivom šalom kako je Bog rekao Evi, nakon što je Adama navela na grijeh da će to krvavo platiti.²³ Jedna od tema o kojoj se govorilo u The Tinka show je tabu dojenja žena u javnosti i kako očevi mijenjaju pelene na javnim mjestima. Emisija započinje sa prilogom zastupnica u islandskom i australskom parlamentu koje doje bebu tokom rasprava u parlamentu.²⁴ U emisiji na temu kratka suknja, kratka pamet u The Tinka show se raspravljalo o ženskom odijevanju, o provokaciji odjeće, dužini suknje, odijevaju li se žene radi muškaraca ili radi sebe.²⁵

¹⁹ <https://www.tacno.net/kultura/feministicka-teologija-nasuprot-glasa-koncila-kritika-glorifikacije-poslunosti/>

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=cM-x0PLLoFY>

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=qB-Rv1yxpVA>

²² <https://www.klix.ba/magazin/film-tv/povratak-tinke-milinovic-na-male-ekrane-the-tinka-show-od-10-februara-na-ftv-u/190204074>

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=X-EsU7mlSqI>

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=aINomn9hrVM&list=PLzCjgE-xrYr6MuTj0HV6YCHezna3psmKT&index=14&t=0s>

²⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=W7V9bNa9t9E>

Ponosna sam na svaku epizodu, temu, goste. Emisija se bavi svakodnevnim situacijama i problemima, prvenstveno žena, s pogledom prema ljepšoj i obrazovanijoj budućnosti u kojoj se istražuje i misli vlastitom glavom i ništa se ne uzima zdravo za gotovo. Od svakoga se može nauciti ponešto!- rekla je Tinka Milinović, voditeljica emisije i istakla bogatstvo različitosti mišljenja i argumentiranog sukoba mišljenja. Poanta emisije „The Tinka show“ je na osvježavanju samih sebe s ciljem promjene okoline oko sebe.

„The Tinka Show“ je emisija namijenjena i muškarcima, jer pruža sasvim drugačiji pristup informacijama kao i jedinstven pogled u ženski način razmišljanja. Muškarci uživaju i u zanimljivim ženskim, ali i muškim temama, ujedno uče kako lakše razumjeti svijet i društvo u kojem živimo iz perspektive ženskog spola.

Na OBN televiziji se emitira najdugovječniji talk show u Bosni i Hercegovini koji se prikazuje već 11 godina. Ime je dobio po urednici i voditeljici emisije Dejana Rosuljaš, „Dejana talk show“. Zbog velike popularnosti i gledanosti ove emisije, Dejana je dobila nadimak „bosanska Oprah“ Različitim temama i brojnim gostima, kao i pristupačnom, ljubaznom i nenametljivom stilu vođenja, Dejana je opravdala ovaj nadimak i postala jedna od najpoznatijih ženskih TV lica. U emisiji na temu moj muž je nasilnik, Dejana je ugostila nekoliko hrabrih žena iz Bosne i Hercegovine koje su odlučile progovoriti o proživljenom nasilju u braku, obiteljskom nasilju traumama, sramoti, odnosu sa supruzima, razlozima ostanka u braku i konačno napuštanju supruga i prijavi nasilja.²⁶ U svojoj emisiji prije šest godina, Dejana je odlučila razbiti predrasude i ugostiti djevojke koje su krasile naslovnice erotskih magazina Klike, FHM-a i Playboya.²⁷ Djevojke su pokušale objasniti razliku između erotike i pornografije, erotskih i vulgarnih fotografija. U emisiji „Ostavio me trudnu“ u Dejana talk show-u. mlade žene su podijelile svoje iskustvo trudnoće i majčinstva unatoč činjenici da su ih partneri ostavili same u tom trenutku²⁸ Dejana Rosuljaš je razgovarala o brojnim ženskim temama kroz 11 godina svoje emisije.

Ono što je najteže u ženskom televizijskom novinarstvu koje je vizualni medij i gdje je izgled vrlo bitan, jest izbjeći trivijalnost, kič i providno izvještavanje o banaliziranju i generaliziranju izgleda, ljepote, šminke, kulinarstva koje žene prikazuje kao lutke s naslovnice. Ono što je bitno postići umjereno doziranje svih ženskih tema koje uključuju majčinstvo, reproduktivna prava, rastave, obiteljsko nasilje, seksualno nasilje, svaki oblik zlostavljanja, jednake plaće, radna iskustva, problemi pronalaska posla, otkazi, porođiljni i bolovanja, dojenje, menstruacija, dakle svi čimbenici koji su neizostavan dio života svake žene prikazujući to na realan i iskren način bez uljepšavanja. Taj dio je veliki izazov u ženskom televizijskom novinarstvu.

²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=pww_8X2jU3U

²⁷ https://www.youtube.com/watch?v=ME_-Qe2TwqU

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=hdwb-w-hxT4>

4. KVALITATIVNA ANALIZA PRISUTNOSTI ŽENA I ŽENSKIH TEMA NA PORTALIMA

Vidljivost i prisutnost žena na dnevnim portalima je puno manja od muške dominacije. To se može vidjeti i po rubrikama. O ženama se najviše piše u rubrikama vezanim za estradu, showbusiness, lifestyle, kulinarstvo, modu, ljepotu, sex, zdravlje, odnosno različite savjete kojima žena sebi može olakšati život i kako osvojiti željenog muškarca. Trivijalnost i besmisljenost tekstova uz provokativne fotografije privlače velik broj klikova, lajkova i komentara na društvenim mrežama

Na jednom od najčitanijih portala u Bosni i Hercegovini Klix.ba je objavljen tekst o legendarnoj manekenki Naomi Campbell koja se povodom svog 50. rođendana i 50 rođendana magazina Essence fotografirala sama, koristeći Iphone.²⁹

Na Klixu je objavljen tekst s fotografijom planetarno popularne pjevačice Adele koja je izgubila 40 kilograma i izazvala oduševljenje svojih obožavatelja. Adele je objavila fotografiju na osobnom Instagram profilu.³⁰ Što se tiče žena i ženskih tema na portalu Klix su najviše zastupljene ovakve vrste tekstova.

Na portalu Bljesak se redovito izvještava o ženskim problemima, obiteljskom nasilju, akcijama povodom Međunarodnog dana žena, ženskih bolesti i rodne ravnopravnosti.

Na portalu Bljesak je objavljen tekst o pravima žena u Bosni i Hercegovini. Priopćenje

„Nijedna žena nije nevidljiva“ povodom 8. Marta u kojem je istaknuta pouka ovog dana za jednaka građanska i socijalna prava štite podjednako žene i muškarce. U tekstu su navedeni i ostali problemi i kršenja ženskih prava prema Ustavu Bosne i Hercegovine. U tekstu je navedena da je žena samo higijeničarka, da mlade žene dobivaju otkaz ako odluče osnovati obitelj, te porodičnih naknada.³¹

Na portalu Bljesak je objavljena priča o Emini Zahirović koja je kroz projekt „Restart“ odlučila razvijati nove edukativne projekte i savjetovanje za pokretanje biznisa u BiH. Naslov ove priče ističe Emininu snažnu poruku „Ako isključite žene iz ekonomije, isključili ste pola radne snage!“³²

Na portalu Bljesak je objavljen potresan tekst o životu novinarki za vrijeme pandemije Covida 19. „Rad od kuće ponekad znači da ne mogu ustati od laptopa, čak i ako dijete pored mene plače“³³ o stvarnom životu i svim teškoćama koje prolaze

²⁹<https://www.klix.ba/lifestyle/modailjepota/naomi-campbell-se-od-kuce-fotografisala-za-naslovnicu-50-izdanja-historical-essencea/200507181>

³⁰ <https://www.klix.ba/magazin/showbiz/pjevacicaadele-iznenadjuje-novim-izgledom/200506141>

³¹ <https://www.bljesak.info/lifestyle/flash/kakva-su-prava-zena-u-bih/304236>

³² <https://www.bljesak.info/gospodarstvo/ulaganja/uspjesna-prica-emina-zahirovic-pintaric-zene-restart-pokretanje-biznisa/291819>

³³ <https://www.bljesak.info/gospodarstvo/posao/bit-i-novinar-u-doba-korone-otkaz-pred-mirovinu-ili-iscrpljujuci-rad-na-dva-fronta/309452>

novinarke u Bosni i Hercegovini pod prijetnjom otkaza. Icsprljujući život na dvije fronte obiteljski i majčinski život uz naporan posao svakodnevnog izvještavanja o promjenama i novim pravilima za vrijeme korina teksta na jasan i šokantan način prikazuje surovu realnost plaća, otkaza u kojem su novinarke različitih medija iz BiH prepričale svoja iskustva

Na portalu Jutarnji list je objavljen tekst o nasilnom ponašanju Ognjena Vukojevića, izbornika mlade hrvatske reprezentacije prema supruzi. Naime, bivši vatreni je osumnjičen da je u pripitom stanju prijetio svojoj ženi, njenoj majci i sestri da će ih ubiti. Ognjen Vukojević je završio u policiji zbog sumnje da je počinio kazneno djelo prijetnje.³⁴ Brojni mediji su izvještavali o nasilnom ponašanju Ognjena Vukojevića, a inicijativa „Spasi me“ je objavila pozitivne i negativne strane izvještaja o obiteljskom nasilju koje glasi pozitivno je kako su do sada reagirale institucije - nasilnik je priveden i proveo je noć u pritvoru, ispitan je kod tužitelja, potom pušten iz pritvora uz mjere opreza zabrane približavanja žrtvi i udaljenje iz zajedničkog doma. Ovo nam govori da su se neke institucionalne mjere, između ostalog obvezujuće i prema Istanbulske konvenciji, počele primjenjivati.

Korektno je i priopćenje samog HNS-a, no i mi ćemo pažljivo pratiti slučaj kao i kako će i institucije i HNS dalje postupati i reagirati. Pozitivno je i to što su mediji reagirali i korektno izvijestili o službenim informacijama. Međutim, u članku u *Jutarnjem listu* na koji se referiramo, nekorektno je i neprofesionalno nekoliko „detalja“. Kao prvo, nadnaslov „obiteljske razmirice“ je neosviješten i štetan. Dok god mediji ovako „frejmaju“ slučajeve obiteljskog nasilja, podržavaju i perpetuiraju notornu izjavu nekadašnje ministricе Murganić „tako vam je to u braku“. Članak nas nadalje izvještava da je Vukojević „navodno“ izgovorio prijetnje smrću koje su se odnosile na nju i na ostale članove obitelji. Pitamo se otkud dolazi ovo „navodno“ budući da se radi o službenom izvještaju na osnovu kojega su i izrečene mjere³⁵. Također, nije propušteno naglasiti da je sukob nastao što je supruzi zasmetala njezova alkoholiziranost. U nastavku saznajemo i informacije iz takozvanih neslužbenih izvora. Supruga se (ponavljamo, izvor je neslužben) obratila institucijama kako nije zainteresirana za kazneni progon. .

Ne, ne ovisi isključivo o supružnicima, ovisi o tome hoće li DORH podići optužnicu za što je ovlašten kada se radi o kaznenom djelu prijetnje smrću, a prijetnje smrću članovima obitelji su prema KZ-u, teže kazneno djelo. Sudeći po prvim izjavama buduće glavne državne odvjetnice, naš pritisak će morat biti vrlo snažan. Inicijativa spasi me upozorava sa smo svi odgovorni za obiteljsko nasilje.³⁶

Na portalu Indeks.hr je objavljen tekst s ustaljenim načinom pisanja o vječno temi koja može pomoći djevojkama da osvoje ili zadrže željenog muškarca. Tekst

³⁴<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsi-vatreni-završio-u-policiji-ognjen-vukojevic-prijetio-zeni-da-ce-ubiti-nju-njezinu-sestru-i-majku-istrasitelji-obavili-i-pre>

³⁵ <https://www.facebook.com/Spasime-394629151370980/>

³⁶ <https://www.facebook.com/Spasime-394629151370980/>

počinje s „ženskim mukama“ zašto dečki ne odgovaraju na poruke, što sam pogriješila. Ovim pitanjima u kontekst se stavlja viktimizacija, samosažaljenje i okriljavanje žena da nisu dovoljno dobre za svoje muškarce. U nastavku su opisana četiri načina ženske sabotaze. Ovaj tekst je jedan od brojnih koji služi u svrhu samopomoći i ljubavnih savjeta i napisan je na trivijalnoj razini.³⁷

Na portalu Indeks.hr je objavljen tekst o stvarima koje su bile zabranjene ženama prije 100 godina. Tekst podsjeća na napredak i emancipaciju žena. U tekstu su navedeni samostalna kupovina, nošenje hlača, glasanje, pridruživanje vojsci, članstvo u poroti, upotreba kontracepcijskih pilula, otvaranje bankovnog računa i korištenje kreditnih kartica, rad u trudnoći, posjedovati vlastitu putovnicu ako su udate te biti odvjetnice.³⁸

Na portalu Index.hr je objavljen zanimljiv i kontroverzan tekst o razlozima ženskog uklanjanja dlaka s tijela, naime najnoviji feministički trendovi promoviraju dlakavo žensko tijelo kao lijepo. U kampanji je sudjelovala i poznata manekenka Emily Ratajkowski koja je poznata po feminističkom aktivizmu. Dlakavost kod žena je bila duboko stigmatizirana i još uvijek je sramotna", kaže Heather Widdows, profesorica globalne etike na britanskom Sveučilištu u Birminghamu i autorica knjige *Perfect Me: Beauty as an Ethical Ideal* u intervjuu za CNN.³⁹ Ova tema izaziva brojne rasprave i suprotne i stavove.

Slika 4.1. Supermodel Emily Ratajkowski u magazinu Harper Bazaar za koji je napisala esej o ženinom pravu na izbor njege i odijevanja

³⁷ <https://www.index.hr/tag/1148/zene.aspx>

³⁸ <https://www.index.hr/rouge/clanak/deset-potpuno-obicnih-stvari-koje-su-zenama-bile-zabranjene-raditi-prije-100-godina/2169035.aspx>

³⁹ <https://www.index.hr/rouge/clanak/zasto-zene-misle-da-se-moraju-depilirati/2162437.aspx>

Na Tportal.hr objavljen je tekst o Lidiji Kanižaj, Antoniji Ressler, Anamariji Šestak i Nataši Vućemilović- Alagić koje su dobile stipendiju Nacionalnog programa „Za žene u znanosti“ koji nagrađuje doprinose hrvatskih znanstvenica u znanstvenom radu.⁴⁰ Nagrada iznosi 5000 kuna. Ovaj tekst je važan zbog promicanja ulaganja u znanost i činjenice da su četiri žene dobile stipendiju i da se o tome govori u medijskom prostoru.

Na Tportal.hr objavljen je tekst o kolektivnoj promjeni svijesti koja može dovesti do jednakih plaća za žene i muškarce. Dan jednakih plaća simbolično upozorava na trenutak od kojeg žene rade besplatno, zbog manjih plaća u odnosu na muškarce. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić naglasila je da je jaz u plaćama složen multidimenzionalni društveni problem te da uzrok nejednakosti leži u horizontalnim i vertikalnim segregacijama. U tekstu je upozoreno na problem nejednakosti plaća o kojem se treba govoriti i raditi na rješavanju problema.⁴¹

4.1 Analiza tekstova ženskih i feminističkih portala

Na portalu Lola magazin objavljen je emotivan tekst žene koja objašnjava razloge zašto ne želi imati djecu. Od čestitke za Majčin dan od anonimnog prolaznika do pitanja znatizeljnih ljudi želi li i kada će imati djecu. Žena odlučno kaže da ne želi imati djecu i brani svoje pravo na izbor. *Odluka da nemaš djecu je neprihvatljiva o cijelom svijetu, to je nešto gdje kulturološke razlike ne postoje. Tokom djetinjstva, imala sam nekoliko lutaka kao dokaz o neobuzdanom očekivanju kako ću jednoga dana imati svoje, prave, žive bebe*⁴² - govori ova hrabra žena i priznaje da su joj bile potrebne godine da sama sebi prizna da je to njena konačna odluka. Na portalu Lola magazin su objavljeni brojni tekstovi ženskim temama kao što je zlostavljanje žena, prijateljstvu, majčinstvu, ljubavi prema mužu i djeci, emocionalno nedostupnim osobama, vožnji i vezanju djece tokom vožnje, dojenju, kompleksu koji nastaje zbog nedostatka majčine ljubavi, sexu, orgazmu, predrasudama, razvodu, neplodnosti, bračnim odnosima i ostalim temama.

Na portalu Vox feminae objavljen je tekst o zabrani genitalnog sakaćenja žena u Sudanu. Naime, novi zakon je zabranio ovu strašnu praksu koju je pretrpjelo 80% Sudanki. Unatoč zabrani, stigla su upozorenja da samo donošenje zakona neće eliminirati ovu monstruoznu tradiciju koja uključuje uklanjanje kompletnih vanjskih genitalija koje donose zdravstvene i seksualne probleme žena tokom čitavog ži-

⁴⁰ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/cetiri-hrvatske-znanstvenice-nagradene-stipendijom-za-zene-u-znanosti-20200505>

⁴¹ tportal.hr/vijesti/clanak/kolektivnom-promjenom-svijesti-do-smanjena-jaza-u-placama-muskaraca-i-zena-20191104

⁴² <https://lolamagazin.com/2019/07/07/ne-ne-zelim-imati-djecu-i-umorna-sam-od-objasnjanja-zasto/>

vota⁴³. Ovaj tekst je vrlo bitan za kolektivno i individualno osvješćivanje o velikim razarajućim tragedijama koje proživljavaju žene iz 27 afričkih zemalja te nas podsjetiti na važnost ljudskih i ženskih prava i osnaživanja zakona i dokumenata kao što je Istanbulska konvencija. Na portalu Vox feminae su objavljeni tekstovi i priče o zaštiti seksualnih i reproduktivnih prava, rubrika strašne žene o Greti Turković. Zofiji Rydet, Jane Jacobs i ostalima, umjetnosti i kulturi koji promoviraju feminizam, zaštiti roditelja i ostalim feminističkim temama.

Na portalu Libela je objavljen tekst o 12 nebuloznih šovinističkih mitova iz mračnog doba. Ti mitovi su vivisekcija ljudskog tijela za obrazovne svrhe je označavala smrtni grijeh, dok se prema znanju o ženskom ljudskom tijelu odnosilo arhaično, neznanje je bilo blaženstvo, akupunktura, biljna medicina su bile zabranjena, a brojne žene koje su se bavile travama su optužene za vještčarenje. U srednjem vijeku konzervativnim muškarcima je silovanje bilo prihvatljivo ponašanje te se vjerovalo da je samo žensko sjeme neophodno za reprodukciju, muškarci su važniji od fetusa što znači da su muškarci svojim sjemenom dali djetetu dušu dok su žene bile plodno tlo posijanog sjemena nepoznavanje ženskog tijela bila je norma, razumijevanje maternice unatoč razvoju znanosti i medicine bilo je na razini nule, tijekom srednjeg vijeka žene su smatrane vlasništvom, crkva je propovijedala mizoginiju⁴⁴ dok ženska djeca nisu pripadala nama. Ovaj tekst je važan da podsjeti ljude na sve brutalnosti koje je proživljavao ženski rod s ciljem da se ne ponavljaju. Nažalost, praksa je pokazala da u 21. stoljeću još uvijek vlada patrijarhalno društvo s konzervativnim mišljenjem koji ugrožava ženska prava.

Libela je informacijski portal o spolu, rodu i demokraciji koji prati aktualna zbivanja iz rodne perspektive. Posebna se pozornost povećanju vidljivosti žena. Na portalu Libela su objavljeni tekstovi i priče o feminističkoj epistemologiji, teorijama stajališta, feminističkim odgovorima na pandemiju Covida 19, pravu na pobačaj, majčinstvu koje ne ispunjava, silovanju, trgovini ženama i djevojčicama, kritiku inicijative „U ime obitelji“, seksualnim odnosima žena s invaliditetom, predrasudama liječnika prema ženskim bolovima, surogat majčinstvu itd.⁴⁵

Na portalu Žene i mediji objavljen je tekst o psihološkom savjetovalištu udruge BaBe. Udruga BaBe je pokrenula Facebook stranicu na kojoj objavljuju psihoedukativne i inspirirajuće sadržaje. Neke od tema su kako iskomunicirati svoje granice i reći dosta je u partnerskim odnosima.⁴⁶ Tekst je vrlo važan zbog edukacije i psihologije koju ljudi mogu naučiti i spriječiti teže posljedice u ljubavnim odnosima.

Portal ženeimeditiji.hr posvećen je osnaživanju i informiranju žena te poučavanju i podizanju svijesti svih građana, javnih osoba, kreatora javnih politika, civilnog dru-

⁴³ <https://voxfeminae.net/vijesti/u-sudanu-zakonski-zabranjeno-genitalno-sakacenje-zena/>

⁴⁴ <https://www.libela.org/sa-stavom/4270-12-nebuloznih-sovinistickih-mitova-iz-mracnog-doba/>

⁴⁵ <https://www.libela.org/>

⁴⁶ <https://www.zeneimeditiji.hr/psiholosko-savjetovaliste-udruge-babe-strah-od-tude-reakcije-u-partnerskom-odnosu-znak-je-upozorenja/>

štva i posebno medija o pitanjima položaja žena u društvu. Portal e pokrenula agencija za elektoničke medije s ciljem jačanja ispravne vidljivosti žena i smanjena ženskih stereotipa.⁴⁷ Na portalu zeneimediji.hr su objavljene tekstovi i priče kao što su neplaćenom radu žena tokom pandemije Covida 19, porastu broja nasilja nad ženama tokom pandemije Covida 19. godišnjim izvještajima o pravima žena. Kampanji za veću vidljivost ženskih spotova u elektoničkim medijima i ostale korisne teme.

Na portalu Amazonke.com je objavljen tekst koji počine izjavom psihijatra Jovana Marića koji je u jednoj emisiji rekao kada muškarac ima ljubavnicu, onda je ljubav u pitanju. Tekst je napisan o problemima žena koje su svojim supruzima postale samo „majke djece“ koje muževi ponekad odvedu na večeru kao epohalni događaj ili priznanje supruzi zato što je propisno očistila kuću i obavila sve „dužnosti“ dobre majke i supruge, nakon toga pozvala majku da pričuva djecu da bi mogla s mužem izaći na zasluženu večeru.⁴⁸ Takve žene su često prikazane kao iscrpljene, zapuštene, nimalo privlačne i uzbudljive svojim muževima. Žalosno je da visokoobrazovani i educirani psihijatri poput Jovana Marića svojim neprimjerenim izjavama potiču marginaliziranje u sažaljenje prema suprugama i majkama koje su cijeli život žrtvovala da bi njihovi sebični muževi i djeca bili sretni i sigurni u svojim toplim domovima

Na portalu Amazonke.com urednice Marije Klačićek⁴⁹ objavljeni su tekstovi i priče o nametnutim ženskim standardima, o ženama kojima za sreći nije potreban savršeni muškarac, prevarama u muško-ženskim odnosima, lažnom životu i komparraciji s reality emisijom brak na prvu, kako moda siluje žene te kolumnama urednice Marije Klačićek u kojima se mogu pronaći brojne žene.

Na portalu Gloria Glam je objavljen intervju s Anamariom Prgomet koja živi „zero waste“ životni stil i koja je dala recepte za pravljenje prirodnog praha za zube i prirodnog dezodoransa. O ekologiji se na vrlo ozbiljan i analitičan način raspravlja u mainstream medijima. Razliku između reciklaže i ne proizvodnje smeća detaljno je objasnila Anamarija Prgomet.⁵⁰ Tekst može pobuditi želju čitateljica i čitatelja za zdravije adaptiranje novonastalom načinu života, tekst je nekonvencionalan i odskače od uobičajnih tekstova koje objavljuju časopisi koji promoviraju visoku modu i luksuzan način života, Na portalu Gloria Glam su objavljeni različiti tekstovi i priče o proizvodima i savjetima za njegu kože, kreativnoj umjetnosti, modnim trendovima, nekonvencionalnim pop umjetnicima poput Roisin Murphy, iskustvu majčinstva i postporođajne depresije, filmske kritike i recenzije, književnosti balansu između egzistencije i luksuza iz perspektive žena, poznatim osobama, npr analizu komentara

⁴⁷ <https://www.zeneimediji.hr/>

⁴⁸ <https://amazonke.com/2020/05/12/kesanski-ima-li-neceg-tuznijeg-od-muskaraca-koji-vija-sa-strane-dok-zena-hrani-kupa-i-uspavljuje-troje-dece/>

⁴⁹ <https://amazonke.com/>

⁵⁰ <https://gloriaglam.hr/tag/anamarija-prgomet>

na račun Adelinog gubitka kilograma, tetovažama, kućnim ljubimcima i ostalim temama⁵¹

Na portalu Cosmopolitan.hr je objavljen tekst o jednoj od najuspješnijih hrvatskih sportašica Sandri Perković u kojem je otkrila svoju omiljenu hranu, kako provodi slobodno vrijeme, čitanju i druženju s prijateljima. Sandra je istakla kako je njena majka njen najveći životni uzor i da bez nje ne bi osvojila najveća odličja u sportu kao što su olimpijske zlatne medalje, dva svjetska i pet europskih prvenstava u bacanju diska⁵² Cosmopolitan je jedan od najpopularnijih ženskih časopisa i portala a na njemu su objavljeni tekstovi o sexu, npr. porukama koje muškarci šalju ženama, ženskim sumnjama da njihov partner ima drugu ženu u svom životu, trivijalni tekstovi poput 7 savjeta kako će muškarac poludjeti za ženom, online dejtanju, nezadovoljstvu u seksualnom životu. Na portalu Cosmopolitan su objavljeni i savjeti psihologa⁵³, seksologa i ostalih psihoterapeuta, ženskom zdravlju i važnosti redovitih ginekoloških pregleda, intimnom zdravlju i higijeni, kontracepciji, ljepoti, modi, stilu, muškim poslovima i muškoj psihologiji. Možemo zaključiti da se na Cosmopolitanu umjereno objavljuju zabavni i korisni tekstovi o ženama i ženskim temama.

Postoji razlika između navedenih portala koji su specijalizirani i posvećeni temama o ženskim pravima. Od 2016. i pokreta #metoo više se radi o rodnoj ravnopravnosti, zlostavljanima žena i svim ostalim ženskim problemima. Mnogo godina u fokusu ženskih medija su stavljene zabavne teme poput odjeće, šminke, mode, kose, uljepšavanja. Sve to je poželjno i mnoge žene vole čitati o tome, međutim pogrešno je ženu predstaviti u kontekstu osobe koja samo brine o svom izgledu. Takvim načinom pisanja i izvještavanja umanjena je vrijednost žene i njena uloga u društvu. Značaj medija koji se bave feminizmom je velika jer oblikuje svakodnevnicu, svaka žena može oboljeti od raka, svaka žena može biti zlostavljana na radnom mjestu, svaka žena može biti silovana, svaka žena može dobiti otkaz jer je ostala trudna. Ovo su samo neki od bezbroj primjera o kojima bi se trebalo pisati, raspravljati i analitičkom argumentacijom doći do zaključaka koji mogu utjecati na vlast i društvo da bi došlo do pozitivnih promjena za napredak žena i njihova položaja u društvu.

ZAKLJUČAK

Prisutnost žena i njihova vidljivost je manja u odnosu na muškarce, međutim stanje se popravlja i osjeti de napredak pogotovo kad je riječ o prisutnosti novinarki koje rade na radiju, televiziji, portalima. Brojne od tih novinarki, koje su se deklarirale kao feministkinje kroz svoj aktivizam i potencijal „gurnule“ su u medijski pro-

⁵¹ <https://gloriaglam.hr/>

⁵² <https://www.cosmopolitan.hr/clanci/ja-samo-bolja/sandra-perkovic-najveci-uzor-mi-je-moja-majka-koja-me-naucila-kako-nista-nije-nemoguce>

⁵³ <https://www.cosmopolitan.hr/>

stor teme poput reproduktivnih prava, porođaja, kiretaža bez anestezije, kontracepcije, nasilja nad ženama i djevojčicama, obiteljskog nasilja, silovanja, seksualnog zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, rastave, alimentacije, nejednakih plaća, porodičnih naknada, smanjenu stereotipa između muških i ženskih poslova. Jedan od zaključaka je senzibilitet, identitet novinara/ novinarkе te njegova / njezina osobnost, empatija koja utječe na izvještavanje, upozoravanje i dizanje kolektivne svijesti da se društvo i sustav promijeni i da se patrijarhalni utjecaj smanji. Također je bitna edukacija društva te medijska pismenost u razumijevanju sadržaja u medijima.

Vrlo je važno kako se žene odnose jedna prema drugoj i u kakvom svjetlu sebe prikazuju, pogotovo je to važno za slavne žene koje predstavljaju uzor brojnim djevojčicama, djevojkama i ženama. Vrlo je bitno kakvu poruku šalju kroz svoje fotografije, intervjue i objave na društvenim mrežama poput Facebooka, Instagrama i Twittera.

Bitna stvar je reakcija/ odnosno interakcija žena kroz komentare ispod korisničkih objava i tekstova, umjesto vrijeđanja i ljubomore, poželjna bi bila solidarnost, međusobno razumijevanje i potpora bez osuđivanja. Tada bi prikaz žene i njena vidljivost u medijima bila veća i tretirana s poštovanjem i divljenjem za njene zasluge i doprinos u društvu.

LITERATURA

- Byerly, C.M. (2004), „Feminist Interventions in Newsroom“ in K. Ross and C. M. Byerly (ed), *Women and Media: International perspective*. Blackwell Publishing Ltd., UK.
- Chomsky, N. (2006), *Mediji, propaganda i sistem*, treće izdanje, Što čitaš, Zagreb,
- Global Media Monitoring Project (2015). GMMB Global Report BiH. Dostupno na: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/national/Bosnia-Herzegovina.pdf
- Kronja, I. „Politika u porno ključu: pornografsko predstavljanje žena u tabloidima u Srbiji i njegova politička uloga“, u: N. Moranjak –Bamburać, T. Jusić i A. Isanović (ur.)
- Lubina, T., Klimpak Brkić, I. (2014), „Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima“, *Pravni vjesnik*, god. 30, br. 2, ss. 213-231.
- Stereotyping: predstavljanje žena u štampanim medijima u jugoistočnoj Evropi* [online]. 2007, Mediacentar. Sarajevo.
- Milivojević, S. (2004), „Žene i mediji: strategije isključivanja“ u *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture*, 2004 [online], posebno izdanje. Dostupno na: <http://www.zenskestudie.edu.rs/izdavastvo/casopis-genero/6-genero-posobno-izdanje> [07. prosinca 2013.]
- Peruško, Z. (2011), *Uvod u medije*, Zagreb, Jesenski i Turk Hrvatsko socijološko društvo

- Popović, M. (2011), „Feminizam, rod i konstituisanje rodnog identiteta“, *Sociološka Luča*, Vol. 5.
- Sarvanka, S. (2008), *Put do vlastitog pogleda: Kako čitati, slušati, razumjeti medijsku kulturu*, 2. dopunjeno izdanje, Babe, Zagreb.
- Sever, I., Andraković, A. (2011), *Žena na javnoj televiziji*, file:///C:/Windows/system32/config/systemprofile/Downloads/1_1.pdf
- Zelizer, B. (2004), *Taking Journalism Seriously: News and the Academy*, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
- Wolf, N. (2008), *Mit o ljepoti, kako se prikazi ljepote koriste protiv žena*, Jasenski i Turk, Zagreb.

Web sajтови

<https://www.libela.org/sa-stavom/4355-zene-u-medijima-nevidljivost-koja-opstaje>
<https://www.libela.org/sa-stavom/4355-zene-u-medijima-nevidljivost-koja-opstaje>
<http://www.zenskestudie.edu.rs/izdavastvo/casopis-genero/6-genero->
<https://voxfeminae.net/feministyle/iz-taloga-zenskog-novinarstva-bivsa-misica-i-kontroverzni-poduzetnik/>
http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/national/Bosnia-Herzegovina.pdf
http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/national/Bosnia-Herzegovina.pdf
<https://radiokameleon.ba/>
<https://www.facebook.com/radioshowkozena/>
<https://vijesti.hrt.hr/476221/boric-svaka-cetvrta-zena-u-zivotu-dozivi-neku-vrstu-nasilja>
<https://www.youtube.com/watch?v=qCADvx91UCA&feature=youtu.be>
<https://www.youtube.com/watch?v=3pJWXUKntcY>
<https://www.youtube.com/watch?v=JMRDegL9cps>
<https://www.youtube.com/watch?v=N6UDREuDnHw&t=8s>
<https://www.youtube.com/watch?v=7ksY3SQcwrw>
<https://www.youtube.com/watch?v=IRg8CFp60I4>
<https://www.youtube.com/watch?v=26OsIpWb6Lc>
<https://www.youtube.com/watch?v=38R1RbKkJHs>
<https://www.youtube.com/watch?v=cpygMatPytM>
<https://www.youtube.com/watch?v=GBWROMpUZoM>
<https://www.klix.ba/magazin/film-tv/povratak-tinke-milinovic-na-male-ekrane-the-tinka-show-od-10-februara-na-ftv-u/190204074>
<https://www.youtube.com/watch?v=X-EsU7mlSqI>
<https://www.youtube.com/watch?v=aINomn9hrVM&list=PLzCjgE-xrYr6MuTj0HV6YCHezna3psmKT&index=14&t=0s>
<https://www.youtube.com/watch?v=W7V9bNa9t9E>
https://www.youtube.com/watch?v=pww_8X2jU3U
https://www.youtube.com/watch?v=ME_-Qe2TwqU

<https://www.youtube.com/watch?v=hdwb-w-hxT4>
<https://www.klix.ba/lifestyle/modailjepota/naomi-campbell-se-od-kuce-fotografisala-za-naslovnicu-50-izdanja-historical-essencea/200507181>
<https://www.klix.ba/magazin/showbiz/pjevacicaadele-iznenadjuje-novim-izgledom/200506141>
<https://www.bljesak.info/lifestyle/flash/kakva-su-prava-zena-u-bih/304236>
<https://www.bljesak.info/gospodarstvo/ulaganja/uspjesna-prica-emina-zahirovic-pintaric-zene-restart-pokretanje-biznisa/291819>
<https://www.bljesak.info/gospodarstvo/posao/bitni-novinar-u-doba-korone-otkaz-pred-mirovinu-ili-iscrpljujuci-rad-na-dva-fronta/309452>
<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsi-vatreni-zavrsio-u-policiji-ognjen-vukojevic-pripit-prijetio-zeni-da-ce-ubiti-nju-njezinu-sestru-i-majku-istrazitelji-obavili-i-pre>
<https://www.facebook.com/Spasime-394629151370980/>
<https://www.facebook.com/Spasime-394629151370980/>
<https://www.index.hr/tag/1148/zene.aspx>
<https://www.index.hr/rouge/clanak/deset-potpuno-obicnih-stvari-koje-su-zenama-bile-zabranjene-raditi-prije-100-godina/2169035.aspx>
<https://www.index.hr/rouge/clanak/zasto-zene-misle-da-se-moraju-depilirati/2162437.aspx>
<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/cetiri-hrvatske-znanstvenice-nagradene-stipendijom-za-zene-u-znanosti-20200505>
<https://lolamagazin.com/2019/07/07/ne-ne-zelim-imati-djecu-i-umorna-sam-od-objasnjanja-zasto/>
<https://voxfeminae.net/vijesti/u-sudanu-zakonski-zabranjeno-genitalno-sakacenje-zena/>
<https://www.libela.org/sa-stavom/4270-12-nebuloznih-sovinistickih-mitova-iz-mracnog-doba/>
<https://www.libela.org/>
<https://www.zeneimediji.hr/psiholosko-savjetovaliste-udruge-babe-strah-od-tude-reakcije-u-partnerskom-odnosu-znak-je-upozorenja/>
<https://www.zeneimediji.hr/>
<https://amazonke.com/2020/05/12/kesanski-ima-li-neceg-tuznijeg-od-muskaraca-koji-vija-sa-strane-dok-zena-hrani-kupa-i-uspavljuje-troje-dece/>
<https://amazonke.com/>
<https://gloriaglam.hr/tag/anamarija-prgomet>
<https://gloriaglam.hr/>
<https://www.cosmopolitan.hr/clanci/ja-samo-bolja/sandra-perkovic-najveci-uzor-mi-je-moja-majka-koja-me-naucila-kako-nista-nije-nemoguće>
<https://www.cosmopolitan.hr/>